

БЪЛГАРИЯ СЛЕД ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – ПРЕСПЕКТИВИ ЗА БЪДЕЩО РАЗВИТИЕ

Надя Дяволска¹

І. УВОД

Като пълноправен член на Европейския съюз България до голяма степен е съобразила своето законодателство с европейското право. Но въпреки това пред страната ни стоят редица предизвикателства, които произтичат от членството ми. България тепърва трябва да покрива още стандарти и изисквания на Европейския съюз. Една от целите на българското правителство понастоящем е приемането на страната ни в Шенгенската зона през 2011г. Българите като всички останали граждани на Европейския съюз са носители на четирите основни права.

ІІ. ПРАВА И СВОБОДИ СВЪРЗАНИ С ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

Европейският съюз е създаден, за да осигури на гражданите на държавите-членки свободно предвижване, което включва четири основни свободи: свободно движение на хора, стоки, услуги и капитали. Възниква института на европейското гражданство. С Договора за Европейската общност² се образува първия стълб на Европейския съюз и с него се урежда правния статус на европейските граждани и изключителните правомощия на Европейския съюз.

Чл.12 от договора определя обща забрана за **дискриминация на основата на гражданството**. Всички граждани на Европейския съюз трябва да бъдат третираны по еднакъв начин от държавите-членки и от европейските органи.

Чл.17 от договора казва, че европейското гражданство е производно (вторично) и се основава на гражданство в държава-членка. То е свързано със свободно преминаване на вътрешните граници и облекчен режим при влизане и излизане. Носителя на европейско гражданство не е нужно да се дава информация за целта на престоя и се

¹ Студент в програма „Право”, НБУ

² ДВ, бр.103 и 104 2006г

забранява да се разпитва от граничните органи. Правото на свободно предвижване могат да ползват определени членове на семейството. Те са: роднини по низходяща линия (деца, внуци до 12г.) и роднини по възходяща линия, на които им се осигурява издръжка, съпруг на гражданин на Европейския съюз и негови роднини. Това право се ползва и от лица с двойно и с многократно гражданство. Правото се ползва и от чужденци от трети страни, които работят в предприятия от европейския съюз и са изпратени в друга държава.

Чл. 39 забранява различно третиране на работната ръка на основание на гражданството (заплащане, условия на работа). Носителя на европейското гражданство не се нуждае от разрешение за работа.

Чл. 49 очертава свобода на услуги за приемащите и предлагащите такива. Правото на свобода на местене дава възможност за престой в друга държава членка до три месеца.

Други разпоредби на Договора за Европейската общност (Обн. ДВ бр.103 и 104 2006г.) са свързани със молби за убежище и миграционно политически мерки при продължителен престой, нелегална миграция и екстрадиране.

Европейското гражданство гарантира определени права: _Право да участва в местни избори, в която пребивава без да бъде неин гражданин и право на участие в изборите за парламент. Право на дипломатическа и консулска защита от държава – членка, без да са нейни граждани, когато собствената им държава няма представителство в третата държава.

Право на всеки гражданин да подава петиции до европейския парламент и да сезира европейския омбудсман³. Той се назначава от Европейския парламент. Той е орган, който е компетентен да получава жалби от всеки гражданин на Съюза или от всяко физическо или юридическо лице, с постоянно пребиваване или седалище, в някоя от държавите-членки, за случаи на лошо администриране в действията на институциите или органите на Общността, с изключение на Съда и на Първоинстанционния съд при изпълнение на техните съдебни функции.

Друга основната цел на Европейския съюз е да се създаде такъв механизъм на контакт с гражданите, че важните въпроси на ЕС да се решават с тяхното участие. Един от начините е Европейската комисия и националните правителства търсят мнението на гражданите по три важни въпроса: 1. Икономическо и социално развитие на Европа;

³ Виж <http://www.evroportal.bg>

2. Възприятието за Европейския съюз и неговата мисия; 3. Границите на Европа и нейната мисия в света.

III. ШЕНГЕНСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО КАТО ЧАСТ ОТ ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Неразривна част от Европейското право представлява Шенгенското законодателство. То е израз на свободата сигурността и справедливостта в Европейския съюз. Шенгенското законодателство първоначално възниква като самостоятелно международно право, което има за цел да премахне вътрешните граници между държавите, които са подписали Шенгенското споразумение. Те са: Белгия, Нидерландия, Люксембург, Германия и Франция. По-късно се подписва Шенгенската конвенция за изпълнение на Шенгенското споразумение и към дотук посочените страни се присъединяват: Италия, Испания, Португалия, Австрия, Дания, Финландия, Швеция и Швейцария. В последствие Шенгенското законодателство с Договора от Амстердам се превръща в част от европейското законодателство и нормите, които не противоречат на правото на Европейския съюз биват погълнати от него, а тези, които му противоречат биват отменени. От тук следва, че всички нормативни актове, които уреждат сътрудничеството между държавите членки в областта на вътрешния ред се отнасят до Шенгенското законодателство. Важна част от това законодателство е решението на Европейския съюз за обща политика в областта на полицейското и съдебно сътрудничество. Така се гарантира сигурността и ред във Европейската общност.

Особеното в Шенгенското споразумение и Конституцията е, че с отварянето на вътрешните граници се извършва едно затваряне на границите със трети страни и се установяват строги изисквания за допускане на лица от трети страни – наличие на официален документ, позволяващ напускането на собствената територия и пребиваването в друга страна, налични средства за престой, лицето да не е в списъка на лицата, които не се допускат и да не нарушава обществения ред, националната сигурност и международните отношения с някоя от държавите. В последствие се установява разгърнато сътрудничество между полицейски, административни и съдебни власти, обменя се информация и се създава Шенгенска информационна система.

IV. ШЕНГЕНСКА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА (ШИС) ⁴.

Шенгенската Информационна система е създадена като основно средство за улесняване на сътрудничеството в областта на граничния контрол, митниците, полицейското и съдебното сътрудничество и обмена на база данни с цел да се защити движението на хора. Заедно с това се обменя информация за лица, на които например не е разрешено влизане или пребиваване на територията на Шенген или които се издирват с цел задържане или отвеждане.

Всяка държава- членка трябва да спазва Шенгенското законодателство, като приеме национални мерки с които на служителите да се позволи да работят ефективно.

Шенгенската информационна система представлява най-голямата в Европа обща база данни в областта на защитата на обществената сигурност, свобода и справедливост. Тя в момента съдържа петнайсет милиона информационни единици, въведени от петнайсетте участващи държави-членки. Състои се от национална система (Н.ШИС) във всяка държава-членка от Шенген и централна система (Ц.ШИС). Всички национални системи имат онлайн връзка с централната система. Държавите-членки подават сведения, наричани „сигнали“. Цялата база данни е непосредствено достъпна за всички полицейски служители с оперативни функции и други упълномощени, които се нуждаят от такава информация при изпълнение на задълженията си. Шенгенската информационна система обхваща по-голямата част от Европейския съюз, заедно с Норвегия и Исландия. Тя придоби бързо важна роля в борбата срещу престъпността и граничния контрол по външните граници на Европа, благодарение на използваната модерна информационна технология и на тясното сътрудничество между националните бюра „SIRENE“.

Данни за лицата могат да се включват в системата при определени случаи, за да се гарантира сигурността на гражданите. Те са:

- Ако лицето е издирвано с цел задържане за екстрадиция или отвеждане.
- Ако на лицето бъде отказано разрешение за влизане през външната шенгенска граница или с цел експулсиране, ако лицето се намира на шенгенска територия.
- Като част от дейност по издирване, ако лицето е в неизвестност.

⁴ Виж <http://www.consilium.europa.eu>

- С цел установяване на местонахождението на лице по искане на съдебен орган.
- За да се извърши скрито наблюдение или конкретна проверка.

Вещи, които представляват веществени доказателства в наказателно производство или подлежат на изземване могат да се включат ако принадлежат към следните категории:

- Моторни превозни средства
- Огнестрелно оръжие
- Издадени или непопълнени лични документи
- Пътни документи
- Документи за регистрация и табели с регистрационни номера на превозни средства
- Банкноти

Към Шенгенската информационна система се създават бюра, с цел осигуряването на допълнителна сигурност и справедливост **“SIRENE”** (Supplementary Information Request at the National Entry), което означава „искане за допълнителна информация към националните звена“. По този начин се очертава основната задача на бюрата **“SIRENE”**, които са създадени във всички държави членки на Шенген. Тя се състои от междудържавен обмен на допълнителна информация по подадени сигнали. Бюрата **“SIRENE”** предоставят допълнителна информация и съгласуват мерките свързани със сигналите подадени, в Шенгенската информационна система, като осигуряват предприемането на необходимите действия в определени случаи: например при задържане на издирвано лице, на което е отказано влизане в шенгенското пространство и то е направило нов опит да влезе, или намиране на лице което е било в неизвестност, изземане на откраднат автомобил.

Връзката между бюрата **„SIRENE“** на държавите от Шенген се осъществява по специални комуникационни канали. Създадени са и специални процедури за предаване на предварително установените формуляри по защитени линии. Комуникацията по линията на **“SIRENE”** се подчинява на много стриктни изисквания за защита на данните. Поради което служителите на **“SIRENE”** преминават строга процедура на проучване при назначаване. Бюрата **„SIRENE“** работят 24 часа без прекъсване. Те представляват важна точка за трансграничното полицейско и съдебно сътрудничество.

Така европейския съюз се превръща в една своеобразна зона за свобода, сигурност и справедливост, към чийто принципи България трябва да се присъедини.

Основни задачи на „SIRENE“:

- обработка на данните за лица и вещи. Предоставяне на допълнителна информация и анализ на резултатите, получени от търсенето в информационната система.
- предоставяне на международна правна взаимопомощ (сътрудничество в борбата срещу престъпността и работата по криминални дела),
- помощ за съдебните органи във връзка с екстрадирането и репатрирането на заподозрени лица от шенгенски държави по въздуха,
- предоставяне, след законосъобразни проверки с достъп до данни за субекта, на информация за данните, съхранявани в ШИС и в националните полицейски бази данни в съответствие с разпоредбите за защита на личните данни,
- изготвяне на указания за законосъобразна работа с ШИС, предназначени за подчинените органи и служби, организиране на курсове за обучение и участие в операции с голям ефект,
- помощ за новите държави-членки на Европейския съюз при изграждане на националните звена „SIRENE“.

V. ШЕНГЕНСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО.

То включва засилено сътрудничество между право прилагашите органи, митниците и органите за опазване на вътрешните граници. Целта е баланс между необходимостта от бърза реакция с цел противодействие на престъпността и зачитането на националния суверенитет. България трябва да покрива редица стандарти в тази област, за да осигури свобода, сигурност и справедливост на своите граждани. Видовете сътрудничество са:

Сътрудничество при поискване⁵. Шенгенската конвенция определя правната рамка за тясно и бързо сътрудничество. Полицейските органи на държавите-членки могат взаимно да си съдействат в рамките на строго определени срокове за предотвратяването и разкриването на престъпления. Сътрудничеството се извършва в рамките на строго определени от националното законодателство граници. Искането за

⁵ Виж <http://www.consilium.europa.eu>

съдействие и удовлетворяването на това искане се обменя между централните органи във всяка държава-членка, отговарящи за международното полицейско сътрудничество. В много спешни случаи полицейски служби могат да контактуват пряко. Сътрудничеството включва обмен на данни, търсене в бази данни и полицейски регистри, както и обикновени справки. Предоставената писмена информация от държава-членка може да се използва като доказателство в наказателно преследване, но само с предварителното съгласие на съдебните органи на замолената държава-членка. Обикновено в пограничните райони обхватът на това сътрудничество често е разширен по силата на двустранни споразумения.

Обмен на информация без да е поискана предварително. Според Шенгенската конвенция полицейските органи могат да обменят информация с друга държава членка по собствена инициатива, за да се предотвратят престъпления и заплахи срещу обществения ред.

През гранично наблюдение. Полицейските органи имат право да довършат операция по наблюдение, която е започнала на тяхна територия и е продължила на територията на друга държава членка. Полицейските органи трябва предварително да са получили разрешение от държавата на чиято територия се извършва наблюдението. Когато това се прави обичайно, замолената страна дава разрешение придружено с условия за начина на провеждане на наблюдението. Такова по спешност се извършва само в случай на извънредно спешни причини е било невъзможно да се поиска предварително разрешение. Например наблюдаван субект неочаквано пресече границата на друга държава членка, а престъплението е толкова тежко, че оправдава продължаването на операцията. В такива случаи органът на замолената държава трябва да бъде уведомен незабавно след преминаването на границата. Искането за съдействие се подава незабавно, а наблюдението се преустановява, когато липсва разрешение от замолената държава. Когато се пресече границата служителите са длъжни да спазват националното законодателство на страната, в която извършват действия. Може да се носи служебно оръжие, освен, ако замолената държава не възрази изрично.

Преследване по гореща следа. Чрез него полицейските служители, които в своята страна преследва лице хванато на местопрестъплението или участвало в извършването на тежко престъпление, да продължават преследването на територията на друга държава-членка без предварително разрешение за това. Причината за този вид преследване е, че компетентните органи на другата държава трябва да бъдат уведомени

за преди влизането в тяхната територия. Възможно е въпросните органи не могат да се явят своевременно, за да продължат преследването. Затова чрез преследването по гореща следа лицето няма да бъде изпуснато. Служителите, извършващи преследването трябва лесно да бъдат идентифицирани по униформата или по колите. Съществува забрана за влизане в частни домове или места без обществен достъп. Употребата на оръжие е позволена в рамките на самозащитата. Всяка държава-членка може да определи в декларация дали има ограничение във времето и пространството за служителите извършващи преследването.

Засилване на сътрудничеството в Европейския съюз – Договора от Прюм. Чрез него се засилва трансграничното сътрудничество и се ускорява обмена на информация. Някои от приоритетите на договора са: улесняване на международните справки за ДНК профили чрез пряк достъп до националните ДНК. По този начин се ускорява идентифицирането на заподозрени лица и обмена на дактилоскопични данни чрез споделен пряк електронен достъп до националните дактилоскопични бази данни (информационни системи за борба с измамите AFIS). Всички държави от Европейския съюз могат да се присъединят към това засилено сътрудничество.

VI. БЪДЕЩО ЧЛЕНСТВО НА БЪЛГАРИЯ В ШЕНГЕН.

По настояще България прилага само част от Шенгенското законодателство и се очаква да бъде приобщена към Шенгенското пространство. За целта е създаден Инструмент за изпълнение на Шенгенското споразумение, който вече беше използван за Естония, Унгария, Литва, Латвия, Полша, Словакия и Словения. С него се финансира дейности по вътрешните граници и укрепването на граничния контрол по външните граници. Финансираха се главно граничната инфраструктура и оперативното оборудване, модернизиране на дипломатическите и консулските представителства, подготовка свързана със Шенгенската информационна система и с визовата информационна система. От 2007г. Европейския фонд за вътрешните граници осигурява значителна парична помощ за България и Румъния – 1820 милиона евро за периода от 2007г. до 2013г.

За усъвършенстването на оперативното сътрудничество между компетентните органи на държавите-членки включително и България в предотвратяването и борбата с организираната международна престъпност, престъпните организации и тероризма се създаде и Европол.

VII. ЕВРОПОЛ.

Европол⁶ (Europol) е право охранителна организация със седалище Хага (Холандия). България изпрати свой представител в Европол. Тя е създадена с Договора от Маастрихт (1992г.). Европол започва своята дейност като Отдел за борба с наркотиците, но постепенно дейността му се разширява. Дейността на Европол е свързана с подкрепата на държавите-членки в борбата срещу:

- Трафика на наркотици.
- Мрежите за незаконно прехвърляне на имигранти.
- Тероризма.
- Фалшификацията на пари.
- Трафика на хора и детска порнография.
- Трафик на крадени моторни средства.
- Пране на пари.
- Посегателства срещу публичното имущество, околната среда и незаконната търговия.

Други приоритети на Европол са компютърната и финансовата престъпност и престъпления против личността. Подкрепата на Европол се осъществява посредством обмен на информация, оперативен анализ за подпомагане на оперативни дейности, изработване на стратегически доклади, анализи на престъпления, предоставяне на опит и техническа помощ за разследвания и операции провеждани от Европейския съюз под надзора и правната помощ на съответните държави-членки. Европол има и своя компютърна система, чрез която се осъществява внасянето, достъпа и анализът на данни. Интересен е факта, че всичко във системата е на електронен носител. Въведени са стриктни рамки за защита на човешките права и личната информация, за контрол надзор и сигурност. Компютърната система се състои от три системи: информационна и индекс система и система за анализ.

Европол се управлява и контролира от Съвета на министрите на правосъдието и вътрешните работи. Съвета се състои от представители на всички държави-членки и те единодушно вземат решения, за да се осигури демократичен контрол върху Европол. А това е израз на свободата, сигурността и справедливостта в Европейския съюз. В

⁶ Вж. **Борисов, О.** Право на европейския съюз, С. , 1998 г., с. 147

управителния съвет на Европол влиза по един представител от всяка държава-членка, който е натоварен със цялостен надзор над дейността на организацията.

Европол се ръководи от директор (г-н Ратцел⁷ Германия) и се назначава от Съвета на Европейския съюз (министрите на правосъдието и вътрешните работи). Заместник-директори са: Симанкас, Кийе и О'Конъл. В Европол работят шестотин и десет души, като сто и пет от тях са служители за връзка и представители на различни право охранителни организации.

Европол няма изпълнителни и принудителни функции, за разлика от Интерпол, който има. Европол е компетентен когато въпросът засяга две или повече държави-членки на Европейския съюз и има сигурни данни на съществуването на криминална структура.

Финансирането на Европол става от държавите-членки според техния вътрешния национален продукт.

През 2002г. се взе решение, с което да се заменят дългите процедури по екстрадиране с нов ефикасен начин за връщане на заподозрени лица и такива извършили сериозни нарушения, които са се укрили в чужбина. Целта е да се постигне бързо приключване на делата и изпълнение на присъдите. Таи идея се реализира с рамковото решение относно Европейска заповед за задържане (арест), което влезе в сила 2004г.

VIII. ЕВРОПЕЙСКА ЗАПОВЕД ЗА ЗАДЪРЖАНЕ (АРЕСТ)⁸.

Към момента Европейска заповед за задържане е част от създаването на европейска съдебна зона. Новостта при Европейската заповед за задържане са;

1. Ускорени процедури за предаване на задържаното лице на държавата издала заповедта – 90 дни.
2. Опростени процедури.
3. Издава се за сериозни престъпления.
4. Без намеса на политическо равнище.
5. Държавите-членки не могат да откажат да предадат свои граждани.

⁷ Виж. <http://www.europol.europa.eu>

⁸ Виж Закон за екстрадицията и европейска заповед за арест, Обн. ДВ. бр.46 от 3 Юни 2005г.

Възможно е да се откаже изпълнението на заповедта само при следните причини – престъплението е административно, давността е изтекла или лицето е малолетно, исканото лице вече е осъдено присъдата е влязла в сила, изтърпява се или лицето е изтърпяло наказанието си. Европейската заповед за арест беше включена във българското законодателство със Закона за екстрадицията и Европейската заповед за арест Обн. ДВ. бр.46 от 3 Юни 2005г. Заповедта е акт на компетентен държавен органа на държава - членка на Европейския съюз, за задържане и предаване от друга държава членка на търсено лице с цел провеждане на наказателно преследване, изпълнение на наказание лишаване от свобода или на мярка, изискваща задържането му. Европейската заповед за арест се издава за лица извършили деяния, които се наказват съгласно правото на издаващата държава с лишаване от свобода или мярка, изискваща задържане *не по-малко от една година или с друго по-тежко наказание, или ако наложеното наказание лишаване от свобода или мярката, изискваща задържане, е не по-малко от 4 месеца.*

Не може да се откаже изпълнението на Европейската заповед свързана с данъци, такси, мита или валутен обмен на основание, че българското право не ги предвижда по същия начин както законодателството на издаващата държава-членка.

Не може да бъде наложена двойна наказуемост при престъпления наказуеми с лишаване от свобода не по-малко от три години или задържане за не по-малко от този период.

Европейска заповед за задържане се издава в писмена форма и се придружава с превод на официалния или на един от официалните езици на изпълняващата държава членка или на друг официален език на институциите на Европейските общности, който тя е приела чрез декларация, депозирана от нея при Генералния секретариат на Съвета на Европейския съюз. Ако тя е изпратена до българския орган тя се придружава с превод на български език.

Европейска заповед за задържане се изпълнява от окръжния съд на чиято територия се намира исканото лице. Централен орган отговарящ за Европейска заповед за задържане е министъра на правосъдието.

След като се получи заповедта за задържане окръжния съд проверява дали тя отговаря на изискванията и разпорежда на полицията да задържи търсеното лице, а тя уведомява окръжния прокурор за задържаното лице.

Това лице може да бъде задържано под стража. Съда разглежда искането веднага като осигурява защитник и преводач, преводачът запознава обвиняемия с основанието

за задържането му, съдържанието на Европейската заповед за арест и с правото му да се съгласи да бъде предаден на компетентните органи на издаващата държава членка и последиците от това. По искане на задържаното лице окръжният съд може да измени мярката задържане под стража в друга мярка, която осигурява участието му в производството по изпълнение на Европейската заповед за арест, по реда на чл. 65 от Наказателно-процесуалния кодекс.

С Европейска заповед за задържане България направи смела крачка за присъединяване към европейската зона на свобода, сигурност и справедливост, което насърчава нейното бъдещо развитие.

XI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Въпреки, че България стана част от Европейския съюз пред нея стоят още задачи и изисквания, които трябва да покрие. Ние все още не сме станали част от Шенгенското пространство и за да се постигне тази цел в България трябва да се извършат редица промени свързани с изграждането на звена, подобни на вече изградените в Европейския съюз. Пред нас стоят изисквания за подготовка на кадри и повишаване на нивото на оперативност, за да бъде България част от Европейската зона за свобода, сигурност и справедливост.

Литература и източници в интернет:

Борисов, О. Право на европейския съюз, Б., 1998г.

Договор за създаване на Европейската общност Обн. ДВ бр.103 и 104 2006г.

Закон за екстрадицията и европейска заповед за арест Обн. ДВ. бр.46 от 3 Юни 2005.

<http://www.consilium.europa.eu>

<http://www.evroportal.bg>

<http://www.romainrolland.org>

<http://www.europol.europa.eu>